PEGEM
EĞİTİM ve ÖĞRETİM DERGİSİ

PEGEM JOURNAL OF
EDUCATION and INSTRUCTION

MART / MARCH 2012 CİLT / VOL: II • SAYI / NO: 1 ISSN: 2146-0655

- **Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları**
  Develeopment of An Attitude Scale Toward Oral History: A Validity and Reliability Study

- **İlköğretim Öğrencilerinin Matematik Dersi Performans Görevi Hazırlama Sürecine İlişkin Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunlar**
  Primary School Students' Views and Challenges on Performance Task Preparation Process in Mathematics Course

- **Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler**
  Values That Teachers Should Have From Perspectives of Principals, Teachers, Students and Parents

- **Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Demokratik Davranışlarına İlişkin Algıları (Kars İli Örneği)**
  The Perceptions Of The Prospective Teachers About The Democratic Attitudes Of The Teaching Staffs (City Of Kars Case)

- **İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Matematiğe Yönelik Akademik Güdülenme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi**
  Examination of Academic Motivation Level of Prospective Elementary Mathematics Teachers Towards Mathematics of in Terms of Certain Variables

- **Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri**
  Opinions of the Prospective Teachers about Values

PEGEMAKADEMİ

ÜÇ AYDA BİR YAYIMLANAN

PEGEM EĞİTİM ve ÖĞRETİM DERGİSİ
PEGEM JOURNAL OF EDUCATION and INSTRUCTION

HAKEMLİ DERGİDİR.
Refereed journal
[Pegem Journal of Education and Instruction (ISSN 2146-0655) is published four times annually in March, June, September and December]
yıl (vol.): 2 sayı (issue): 1, 2012

Derginin Akçalı Sponsoru [Sponsor]
Pegem Akademi Eğitim Danışmanlık Hizmetleri Tic. Ltd. Şti'dir.

Sahibi [Owner]
Servet SARIKAYA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü [Publication Editor]
Servet SARIKAYA

Editörler [Editors]
Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY

Dil Editörü [Language Editor]
Damla ERLEVENT
Türkçe - İngilizce

Yönetim Yeri (Address)
Adakale Sokak 4/1 Yenişehir - ANKARA
Tel (phone): +90 0312 430 6750
Belgegeçer (Fax): +90 312 431 373s8
e-ortam (Web Page): http://www.pegemdergi.net
e-ileti (e-mail): egitimogretim@pegem.net

© HER HAKKI SAKLIDIR. DERGİDE YAYIMLANAN YAZILARIN TÜM SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

© ALL RIGHTS RESERVED

Yayın Türü: Yaygın süreli, 3 ayda bir; Mart, Haziran, Eylül ve Aralık aylarında yayımlanır.
Publication type: Serial, quarterly; published on March, June, September & December.

Kapak Düzenleme [Cover Art]
Gürsel AVCI

Dizgi [Designer]
Selda KILIÇ

Baskı [Publication]
Cantekin Matbaası
Kazım Karabekir Cad. Ali Kabakçı İşhanı 85/2 İskitler
ANKARA
ISSN/2146-0655

Bilim Kurulu [Editorial Board]

Abdülvahit Çakır, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Ali Balcı, Prof. Dr.	Ankara Üniversitesi
Ali Paşa Ayas, Prof. Dr.	Bilkent Üniversitesi
Alim Kaya, Doç. Dr.	İnönü Üniversitesi
Ayhan Aydın, Prof. Dr.	Osmangazi Üniversitesi
Ayla Oktay, Prof. Dr.	Maltepe Üniversitesi
Ayşegül Ataman, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Aytaç Açıkalın, Prof. Dr. (E)	Hacettepe Üniversitesi
Bahri Ata, Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Berrin Akman, Prof. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Cemal Yurga, Prof.	İnönü Üniversitesi
Cemil Öztürk, Prof. Dr.	Marmara Üniversitesi
Cevat Celep, Prof. Dr.	Kocaeli Üniversitesi
Dursun Dilek, Prof. Dr.	Sinop Üniversitesi
Eralp Altun, Doç. Dr.	Ege Üniversitesi
Gülden Uyanık Balat, Doç. Dr.	Marmara Üniversitesi
Gürhan Can, Prof. Dr.	Anadolu Üniversitesi
Hakkı Yazıcı, Prof. Dr.	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Halil İbrahim Yalın, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Hayati Akyol, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Hüseyin Bağ, Prof. Dr.	Pamukkale Üniversitesi
İbrahim H. Diken, Doç. Dr.	Anadolu Üniversitesi
Leyla Küçükahmet, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi Gazi
Mehmet Fatih Taşar, Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
Mehmet Şişman, Prof. Dr.	Osmangazi Üniversitesi
Metin Orbay, Prof. Dr.	Amasya Üniversitesi
Murat Özbay, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Mustafa Safran, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Nesrin Kale, Prof. Dr.	Girne Amerikan Üniversitesi
Nuray Senemoğlu, Prof. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Özcan Demirel, Prof. Dr.	Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Paşa Tevfik Cephe, Doç. Dr.	Gazi Üniversitesi
S. Sadi Seferoğlu, Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Salih Çepni, Prof. Dr.	Uludağ Üniversitesi
Samih Bayrakçeken, Prof. Dr.	Atatürk Üniversitesi
Selahattin Gelbal, Prof. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Serap Buyurgan, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Servet Özdemir, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Süleyman Doğan, Prof. Dr.	Ege Üniversitesi
Şener Büyüköztürk, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Temel Çalık, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Tülin Güler, Doç. Dr.	Hacettepe Üniversitesi
Vedat Özsoy, Prof. Dr.	TOBB Ekonomi Üniversitesi
Vehbi Çelik, Prof. Dr.	Mevlana Üniversitesi
Yahya Akyüz, Prof. Dr.	Ankara Üniversitesi
Yaşar Baykul, Prof. Dr. (E)	Hacettepe Üniversitesi
Yaşar Özbay, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi
Ziya Selçuk, Prof. Dr.	Gazi Üniversitesi

İÇİNDEKİLER / *CONTENTS*

Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları **1-10**

Develeopment of An Attitude Scale Toward Oral History: A Validity and Reliability Study

Bülent AKBABA, Bahadır KILCAN

İlköğretim Öğrencilerinin Matematik Dersi Performans Görevi Hazırlama Sürecine İlişkin Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunlar **11-24**

Primary School Students' Views and Challenges on Performance Task Preparation Process in Mathematics Course

Ayten Pınar BAL

Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Gözünde Öğretmenin Sahip Olması Gereken Değerler **25-38**

Values That Teachers Should Have From Perspectives of Principals, Teachers, Students and Parents

Zühal ÇUBUKÇU, Demet EKER ÖZENBAŞ, Nilüfer ÇETİNTAŞ, Derya SATI, Ümit YAZLIK ŞEKER

Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Demokratik Davranışlarına İlişkin Algıları (Kars İli Örneği) **39-50**

The Perceptions Of The Prospective Teachers About The Democratic Attitudes Of The Teaching Staffs (City Of Kars Case)

Halil İbrahim KAYA, Murat TAŞDAN, Yaşar KOP, Meral METİN

İlköğretim Matematik Öğretmen Adaylarının Matematiğe Yönelik Akademik Güdülenme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi **51-60**

Examination of Academic Motivation Level of Prospective Elementary Mathematics Teachers Towards Mathematics of in Terms of Certain Variables

Mustafa TERZİ, Mahmut ÜNAL, Mustafa Çağrı GÜRBÜZ

Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri **61-68**

Opinions of the Prospective Teachers about Values

Taha YAZAR

Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Develeopment of An Attitude Scale Toward Oral History: A Validity and Reliability Study

Bülent AKBABA* & Bahadır KILCAN**

Özet

Bu çalışmanın amacı, sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumları ölçmeye yönelik bir ölçme aracı geliştirmektir. 26 maddeden oluşan ölçek Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde öğrenim gören 123 öğretmen adayı ile Tarih Öğretmenliğinde öğrenim gören 118 öğretmen adayına uygulanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Elde edilen veriler üzerinden ölçeğin geçerliğini belirleyebilmek için açımlayıcı faktör analizi ve madde ayırt edicilik güçleri hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin iki alt faktörlü bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeğin güvenirlik düzeyini tespit edebilmek için iç tutarlılık düzeyi hesaplanmıştır. Sonuç olarak bu ölçeğin sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumları belirlemek üzere kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Sözlü tarih, tutum, geçerlik, güvenirlik.*

Abstract

The purpose of this study is to develop a scale to determine prospective attitudes towards oral history. The scale consisting of 26 items was applied to 123 prospective teachers from Department of Social Sciences Teaching and 118 prospective teachers from Department of History Teaching in Gazi University, Gazi Faculty of Education. Experts' views were given importance to ensure the content validity of the scale. Explanatory factor analysis and item discrimination powers were calculated to determine the validity of the scale. After the analysis done, it is seen that the scale has a two-factor structure. Internal consistency level was calculated to detect the reliability of the scale. Results indicated that this scale can easily be used as a valid and reliable tool to determine the attitudes towards oral history studies.

Keywords: *Oral history, attitude, validity, reliability.*

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, e-posta: akbaba@gazi.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, e-posta: bkilcan@msn.com

Giriş

Tarih, toplumların nereden geldiklerini ve nereye gitmekte olduklarını açıklamak gibi son derece hayati bir bilgi birikimi sağlarken, diğer yandan da topluma yolunu sağlıklı bir şekilde çizebileceği bir bilinç de kazandırır. Geçmişle gelecek arasında bir köprü kurmayı bugünü anlayarak gerçekleştirmeye çalışan bu bilim dalının doğru bilinç oluşturmadaki rolü tartışmasızdır (Yıldız, 2003, s. 181). Peter N. Stearns'a göre (Akt; Dinç, 2009, s. 119), mükemmel olmasa bile tarih bizim laboratuarımız gibi; geçmişten kalan veriler de bizim hemcinslerimizin neden toplumsal durumlarda belirli şekillerde davrandıkları hakkındaki kaçınılmaz sorunla ilgili hayati kanıtlar olarak iş görmelidir. Geçmiş yaşanmış olduğundan önceki zamanlardaki insanların tecrübelerine geride bıraktıkları hatıralara dayanarak yapılan analizler, fiziksel malzeme ve dokümansal mevcut kalıntılar yoluyla ulaşılabilir (Husbands, 1996, s. 13). Tarihin beslendiği kaynaklar, geçmişten arta kalan kalıntıların veya izlerin sorgulama yoluyla tarihsel kanıt haline getirilmesiyle oluşan verilerdir (Dilek, 2001, s. 88). Paykoç (1991) belge niteliğindeki kaynakları gözlem ve hatırlamalar, haberler ve kalıntılar olarak sıralamış, toplumsal yaşantının tüm alanlarıyla ilgili olarak oluşan sözlü, yazılı ya da resimli haberlerin zaman içinde gelişerek belge olma özelliğini kazandıklarını belirtmiştir.

Burke'ye göre (2003, s. 12), geleneksel olarak, tarihçiler "kaynak" olarak belgelerden yararlanmışlardır, sanki kovalarını gerçeğin ırmağından dolduruyorlarmış ve kökene yaklaştıkça anlattıkları öykü daha da fazla saflık kazanıyormuş gibi, fakat tarih yazımında yakın geçmişe tanıklık eden şahitlikler, resmi tarih söylemine ve belgelerin aktardıklarına katkı sağlayacağı gibi bunların dışında farklı bir bakış açısının da oluşturulmasına hizmet edecektir.

Yakın geçmişe tanıklık eden şahitliklerin kullanılmasında sözlü tarih, bilimsel bir yaklaşım ortaya koymuştur (Uygun, 2006, s. 2). Sözlü tarih, tarihi olaylarla ilgili birinci elden bilgiye sahip kişilerden elde edilen bilgiyi kaydetmenin ve bunu toplam bilgiye eklemenin bir yoludur (Kyvig ve Marty, 2000). Sözlü tarih, geçmişin yaşayan belleğidir. Aslında var olan ilk tarih, sözlü tarihtir. Çünkü yazının yaygınlaşmasından önce tarih dâhil tüm toplumsal bilgiler, kulaktan kulağa iletiliyordu. Zaman içinde bu tarihin bir sözlü geleneği de oluştu. Bu gelenek vasıtasıyla olgu ve olaylar, uzun yıllar kuşaktan kuşağa aktarıldı (Thompson 1988, s. 25).

Sözlü tarih, tarihin farklı türlerine odaklanmamızı sağlar (Thompson, 1988, s. 7), tarihin kapsamını genişleterek resmi tarih söylemlerinde pek yer bulamayan halk kitlelerini de tarihin öznesi haline getirir. Böylece, belli bir döneme ait kişisel tanıklık veya yaşantıların belleğin derinliklerinden çıkarılıp değerlendirilmesi yoluyla toplumların tarihlerinin inşasına katkıda bulunur (Danacıoğlu, 2001). Çağdaş tarihçilik tarihsel kesitte dönemi etkileyen önemli olguları, belgelerden yola çıkıp yorumlayarak anlamaya çalışırken birçok ayrıntı tarih kitaplarına veya diğer yayınlara girememektedir. Sözlü tarihçilik burada devreye girerek tarihçinin anlamaya ve anlatmaya lüzum görmediği ayrıntılardan bir bellek oluşturmaktadır. İşçiler, esnaf, mahalleler, siyasal aktör olamayan katmanlar, mekânlar ve onlara ait kültürel ürünler farklı bir bakış açısıyla ortaya konulmaktadır. Bu anlamda sözlü tarih, kuramsal anlamda bir tarihsel problematiği çoğu kere aydınlatma yeterliliğinden uzaktır. Fakat tarihi belge ve yöntemin yetersiz kaldığı noktalarda kritik edilmek şartıyla sözlü kaynaklar tarihe geniş bir yorumcul çerçeve sunabilir (Üçüncü, 2011, s. 451).

Sözlü materyal konuya uygun olduğu sürece tarih için her seviyede, yazılı ve görsel materyaller kadar yararlıdır. Sözlü tarih, sadece hatırlamak ve tasvir etmekten ibaret değildir, geçmişin dünyasını derin ve geniş bir şekilde çözümleyebilmemize olanak sağlar, ayrıca sözlü tarih görüşme kayıtları yoluyla tarihsel önemi olan kişisel yorumları ve hatıraları bir araya getirerek kolektif bir bellek oluşturur (Ritchie, 2003).

Sözlü tarih hem sözlü materyal sağlayana hem de araştırmacıya katkı sağlayan, hem bilgi toplayandan hem de konuştuğu insanlardan bir şeyler talep eden çift yönlü bir süreçtir (Caunce, 2001). Bu yönüyle sözlü tarih, görüşme yapılan kişiye kaynaklık, çalışmayı yapana da bir tarihçi sıfatı verecek ve bilgiyi kendilerinin yorumlamasını sağlayacaktır (Kabapınar, 2009).

Sözlü tarihin eğitim alanında kullanılması, öğrenciyi pek çok eleştiriye rağmen tarih dersinin temel kaynağı olma vasfını sürdüren tarih ders kitabının içinden çıkartıp, tarihe bambaşka bir açıdan yaklaşmasını sağlar. Bunun yanında kimsenin bilmediği ya da kimsenin aklına gelmeyen bir konu saptayıp, yepyeni bir dünya keşfetmesini mümkün kılar (Sarı, 2007, s. 110). Dolayısıyla, tarih incelemesi yapılırken, doğrudan araştırılan mekâna giderek sözlü bilgi toplamak da saha araştırması kapsamına girmektedir (Gümüşçü, 2008, s. 113). Öğretmenler sözlü tarih uygulamaları konusundaki deneyimleriyle sosyal bilimlerin tarih dışındaki alanlarının da zengin içeriklerini öğrencilere kazandırabilir (Sitton, Mehaffy ve Davis, 1983). Bu tür etkinlikler, sosyal bilgileri eğitimini 1926 ilkokul programında öngörüldüğü gibi, okul duvarının dışına taşımak ve "okul ile hayat arasındaki Çin Seddini" kaldırmak olarak değerlendirilebilir (Ata, 2007).

Sözlü tarih araştırmaları dünyadaki deneyim ve örneklerine baktığımızda ortaya koyduğu literatür bakımından ülkemizde oldukça yeni bir alandır. Bu anlamda çeşitli dernek, organizasyon ve üniversitelerin kurmuş oldukları çalışma grupları henüz emekleme aşamasındadır. Bu açıdan sahada derleme yapma, çözümleme, tasnif, değerlendirme, mülakat gibi teknikleri nitelikli bir biçimde öğretecek bir akademik eğitime ihtiyaç vardır (Üçüncü, 2011, s. 446-447).

Bu eğitimin öncesinde gerek öğretmenlerin, gerekse öğrencilerin sözlü tarih konusundaki tutumlarının belirlenmesi önemli bir aşamadır. Bireylerin duyuşsal alanlarına yönelik göstergelerden bir tanesi de tutumlarıdır. Bireylerin tutumlarını doğrudan gözlemlemek olanaksızdır. Tutumlar bireylerin gözlenebilir davranışlarından yordanabilirler. Tutum "bireylerin belirli bir kişiyi, grubu, kurumu veya düşünceyi kabul ya da reddetmesi şeklinde gözlenen, duyuşsal bir hazır oluş hali veya eğilimidir" (Özgüven, 2011). Alport (1935) tutumun 16 tanımını inceleyerek, tutumun üç önemli özelliğini; "(a) tecrübe ile organize edilen, (b) tutuma bağlı olduğu bütün durumların ve objelerin varlığında harekete geçen ve (c) olumlu ya da olumsuz tepkiler için hazırlanma ve hazır olma" olarak açıklamaktadır (Akt; Köklü, 1995, s. 81). Ayrıca tutumun, yaşantı ve deneyimlerle örgütlendiği ve bir öğrenme sonunda oluştuğu belirtilmiştir (Tavşancıl, 2010). Tutumlar tek bir yaşantı sonucunda aniden değişebileceği gibi dereceli olarak da değişebilir (Arslan, 2006, s. 36). Erişi ile duyuşsal alan davranışları arasında belli bir etkileşimin olduğu ve tutum ile erişi arasındaki anlamlı ilişki, tutumların önemli olduğunu ve okul programları içerisinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Belirli bir nesneye, objeye ya da bireye yönelik tutumun belirlenmesi birkaç yolla sağlanabilir. Bunlar, fizyolojik tepkilerden vardama, açık davranışlardan vardama ve ölçek geliştirmedir. Bu çalışmada ekonomik olması nedeniyle ölçek geliştirme tercih edilmiştir (Kan ve Akbaş, 2005, s. 228-229).

İfade edilen bilgiler doğrultusunda bu çalışmada, öğretmen adaylarının sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılabilecek bir ölçek geliştirmek amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre 2010–2011 bahar yarıyılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği anabilim dalında okuyan 123 öğrenci ile Tarih Öğretmenliği anabilim dalında okuyan 118 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma grubunun bölüme ve cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Bölüme ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Bölüm	**K**	**E**	**Toplam**
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	69	54	123
Tarih Öğretmenliği	61	57	118
Toplam	130	111	241

Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Ölçeğin geliştirilmesinde ilk olarak alanyazın (Thompson, 1988; Kyvig ve Marty, 2000; Caunce, 2001; Danacıoğlu, 2001; Sarı, 2007) incelenmiştir. Alanyazından edinilen bilgiler ışığında araştırmacılar tarafından 40 maddelik madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan maddelerin karşısına öğrencilerin maddelerde ifade edilen tutum ifadelerine katılma derecelerini belirlemek üzere beş dereceli seçenekler sunulmuştur. Bu seçenekler sırasıyla "(5) Kesinlikle Katılıyorum" , "(4) Katılıyorum", "(3) Kararsızım", "(2) Katılmıyorum", "(1) Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde puanlanmıştır. Taslak haline getirilmiş maddeler; bir dil bilim uzmanına, üç alan uzmanına içerik ve anlatım, imla ve noktalama hataları yönünden inceletilmiştir. Yapılan eleştiriler göz önünde bulundurularak ölçeğin taslağını oluşturan ifadelerden dokuz tanesi çıkarılarak, ölçeğin taslak hali 31 maddeye düşürülmüştür. Taslak haline getirilmiş olan ölçek, çalışma grubuna fakülte ders programı çerçevesinde derslere giren öğretim elemanlarının da yardımıyla bir ders saati içerisinde gönüllülük esası ön planda tutularak uygulanmıştır. Elde edilen veriler, istatistiksel yollardan ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerini yapmak üzere SPSS for Windows 17.00 programına yüklenmiştir. Yapılan istatistiksel

analizler çerçevesinde taslak ölçekle toplanan veriler üzerinde, ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek üzere faktör analizi yapmak için öncelikle; ölçeğin tamamı hakkında fikir sahibi olmak amacıyla Kaiser-Meyer Olkin (KMO) ve Bartlett Küresellik Testi, ölçeği oluşturan maddeler bazında fikir elde etmek için ise maddelerin Measures of Sampling Adequacy (MSA) değerleri incelenmiş, elde edilen verilerden yola çıkılarak veriler üzerinde açımlayıcı faktör analizleri yapılmıştır. Ölçeğin faktörlere ayrılma durumu ise temel bileşenler (principal components) analizi ile belirlenmiştir. Daha sonra veriler üzerinde Varimax dik döndürme tekniği kullanılarak maddelerin faktör yükleri incelenmiştir. Faktör yükü, .30'dan düşük olan ve birden fazla faktöre yük veren yani binişiklik özelliği gösteren maddeler tek tek analiz dışında bırakılarak faktör analizi yinelenmiştir. Elenen maddelerden sonra kalan 26 madde üzerinden ölçeğin geçerliği; madde ayırt edicilik güçleri ve madde toplan korelâsyonları hesaplanarak test edilmiştir. Ölçeğin güvenirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık düzeyleri test edilmiştir. İç tutarlılık düzeyinin belirlenmesinde Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı, iki eş yarı arasındaki korelasyon değeri, Sperman-Brown formülü ve Guttmann split-half güvenirlik formülü kullanılmıştır.

Bulgular

Ölçeğin Geçerliğine İlişkin Bulgular

Sözlü Tarih Çalışmalarına Yönelik Tutum Ölçeği'nin (STÇYTÖ) geçerlik analizleri kapsamında, yapı geçerliği ve madde-toplam korelâsyonları hesaplanmıştır. Bu bulgular aşağıda verilmiştir:

Yapı Geçerliği

Açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular. STÇYTÖ'nin yapı geçerliğini belirlemek için elde edilen veriler üzerinde ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), Measures of Sampling Adequacy (MSA) ve Bartlett Küresellik Testi analizleri yapılmış ve KMO değerinin 0.91 olduğu; maddelerin MSA değerlerinin 0.83 ile 0.94 arasında değişmekte olduğu, Bartlett Küresellik Testi değerinin ise x^2= 4502.695; sd=465 (p=0.000) olduğu tespit edilmiştir. Bu değerler çerçevesinde, 31 maddelik ölçek üzerinde faktör analizi yapılabileceği sonucuna varılmıştır.

Faktör analizi, çok sayıda değişkenin arka planında yatan temel yapıyı ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır (Şencan, 2005). Diğer taraftan faktör analizinde kullanılan Temel Bileşenler Analizi ve buna paralel olarak yapılan Varimax dik döndürme tekniği sonucunda, faktör yükleri 0.30'un altında olan maddeler ile iki ayrı faktördeki yükleri arasında en az 0.10 fark olmayan; bir başka ifade ile yükü iki faktöre de dağılan maddelerin atılması gerekmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu çerçevede ilk aşamada, ölçeğin tek boyutlu olup olmadığını belirlemek üzere temel bileşenler analizi yapılmıştır. Bilindiği üzere temel bileşenler analizi, faktörleştirme tekniği olarak çok sık kullanılan bir tekniktir (Büyüköztürk, 2010). Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışıp ayrışmadığını görmek için de Varimax dik döndürme tekniği uygulanmış ve faktör yükleri incelenmiştir. Bu doğrultuda madde yükü 0.30'un altında olan 3 madde ile iki ayrı faktöre de yük veren ve bu yük değeri 0.10 den az olan 2 madde ölçekten çıkarıldıktan sonra geriye kalan 26 madde üzerinde faktör analizi işlemi tekrarlanmıştır. Faktör analizi sonuçları değerlendirilirken maddelerin toplam olarak oluşturduğu faktör yüklerine bakılır. Kline'a (1994) göre faktör yük değeri, maddelerin faktörle olan ilişkisini açıklayan bir katsayıdır. Maddelerin yer aldıkları faktördeki yük değerlerinin yüksek olması beklenir. Bir faktörle yüksek düzeyde ilişki veren maddelerin oluşturduğu bir küme varsa bu bulgu, o maddelerin birlikte söz konusu yapıyı ölçtüğü anlamına gelmektedir (Akt; Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

Bu işlemler sonucunda ölçekte kalan toplam 26 maddenin, iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Son hali ile 26 maddelik ölçeğin KMO değerinin 0.90 olduğu; maddelerin MSA değerlerinin 0.80 ile 0.93 arasında değişmekte olduğu, Bartlett Küresellik Testi değerlerinin x^2=3609.451; sd=325; p<0.000 olduğu belirlenmiştir. Ölçekte kalan 26 maddenin rotasyona tabi tutulmaksızın faktör yüklerinin 0.40 ile 0.71 arasında değiştiği; buna karşılık Varimax dik döndürme tekniği uygulandıktan sonra rotasyona tabi tutulmuş haliyle bu yüklerin 0.43 ile 0.81 arasında farklılaştığı görülmüştür. Diğer taraftan ölçek kapsamına alınan maddelerin ve faktörlerin toplam varyansın % 48.98'ini açıkladığı belirlenmiştir. Faktör yüklerinin 0.30'un altında olmaması ve davranış bilimleri açısından çok faktörlü yapılarda açıklanan varyans miktarının %40-60 arasında olması yeterli görülmektedir (Tavşancıl, 2010). Daha sonra, faktörlerdeki maddelerin içerikleri incelenerek faktör adları verilmiştir. Bu çerçevede, "Derste Kullanım" adının verildiği faktör altında 12 madde; "Tarihsel Aktarım" adının verildiği faktör altında ise 14 maddenin toplandığı belirlenmiştir.

Bu durum, öz değerlere göre çizilen Grafik 1'de de görülmektedir. İki nokta arasındaki her bir aralık bir faktöre denk gelmektedir. Grafik 1'de, ilk iki faktörde yüksek ivmeli düşüşlerin olduğu görülmektedir. Bu nedenle varyansa bu iki faktörün önemli katkısının bulunduğu ve buna karşılık diğer faktörlerdeki düşüşün üçüncü noktadan sonra eğim bir plato yapmaya başladığı yani varyansa katkılarının düşük hem de birbirine yakın olduğu anlamına gelmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010).

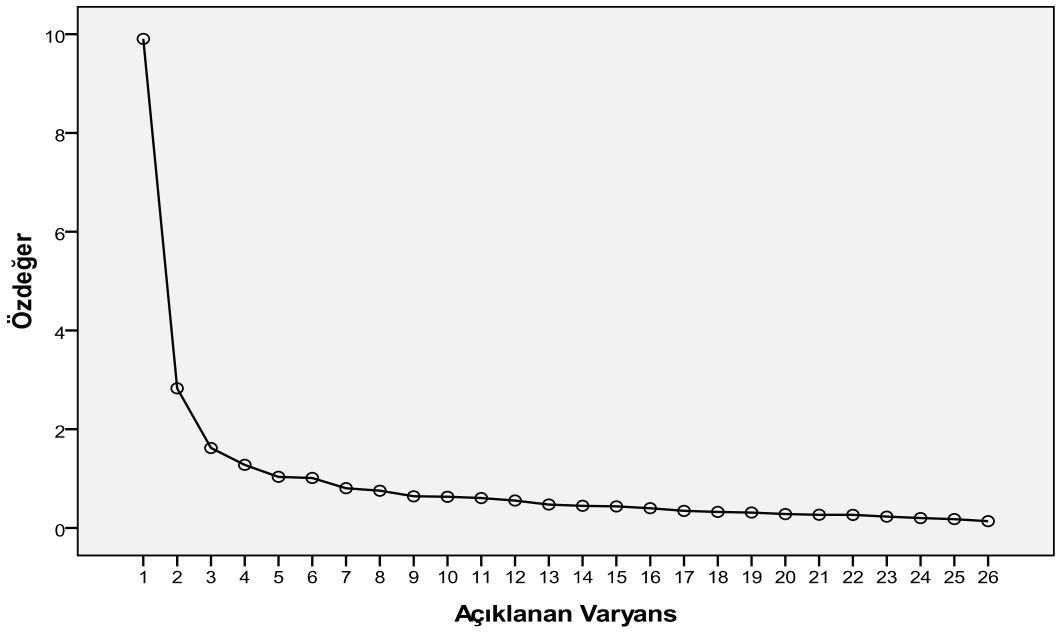

Grafik 1. Faktörlere göre özdeğerler

Yapılan bu işlemler sonucunda, ölçekte kalan toplam 26 maddenin faktörlere göre madde yükleri ile faktörlerin özdeğerleri ve varyansı açıklama miktarlarına ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Ölçeğin Faktörlere Göre Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

		Maddeler	F1	F2
Derste Kullanım	M1	Sözlü tarih çalışmaları, insanların tarihi konuları sevmelerine katkı sağlamaz.	.81	
	M2	Sözlü tarih çalışmalarıyla işlenen dersleri sıkıcı bulurum.	.81	
	M3	Sözlü tarih çalışmaları, araştırma becerimi geliştirmez.	.75	
	M4	Sözlü tarih çalışmaları ile öğrenilen konular kolayca unutulur.	.72	
	M5	Sözlü tarih çalışmaları ilgi çekici değildir.	.72	
	M6	Sözlü tarih çalışmaları ile ders işlemek zaman kaybıdır.	.72	
	M7	Sözlü tarih çalışmaları ile ders işlemeyi ilgi çekici bulmam.	.72	
	M8	Sözlü tarih çalışmaları ile anlatılan dersleri çekici bulmam.	.71	
	M9	Sözlü tarih çalışmaları ile anlatılan dersleri arkadaşlarımla tartışmaktan hoşlanmam.	.68	
	M10	Sözlü tarih çalışmaları, ders konularının öğretimini sınırlar.	.67	
	M11	Sözlü tarih çalışmaları, tarihin bir parçası değildir.	.53	
	M12	Sözlü tarih çalışmaları aracılığıyla öğrendiğim bir olayı başkasına aktarmak için çaba göstermem.	.45	

Tarihsel Aktarım	M13	Derslerde öğrendiklerimi arkadaşlarıma aktarmada sözlü tarih çalışmalarından faydalanırım.		.74
	M14	Sözlü tarih çalışmaları konusunda edindiğim bilgileri arkadaşlarımla paylaşmaktan zevk alırım.		.73
	M15	Sözlü tarih çalışmaları yardımıyla anlatılan dersleri daha iyi anlarım.		.71
	M16	Sözlü tarih çalışmaları bana eleştirel bakış açısı kazandırır.		.69
	M17	Sözlü tarih çalışmaları, tarihsel düşünme becerilerimi geliştirir.		.67
	M18	Sözlü tarih çalışmaları ile konu işlemekten heyecan duyarım.		.67
	M19	Sözlü tarih çalışmaları ile ilgili televizyon ve radyo programlarını takip ederim.		.66
	M20	Sözlü tarih çalışmaları konusunda araştırma yapmaktan zevk alırım.		.64
	M21	Derslerde sözlü tarih çalışmalarından daha fazla yararlanmaya çalışırım.		.61
	M22	Sözlü tarih çalışmaları ile işlenen ders, daha kalıcı öğrenmeler sağlar.		.57
	M23	Serbest zamanlarımda sözlü tarih çalışmalarıyla ilgili kitaplar (metinler) okurum.		.57
	M24	Sözlü tarih çalışmaları ile desteklenen tarih konuları daha kalıcıdır.		.53
	M25	Sözlü tarih çalışmaları derslerdeki başarımı artırır.		.53
	M26	Sözlü tarih çalışmaları, tüm ders konularının öğretiminde kullanılabilir.		.43
		Özdeğer	9.91	2.83
		Açıklanan Varyans	38.10	10.88

Tablo 2'de görüldüğü gibi ölçeğin "Derste Kullanım" faktörü 12 maddeyi içermektedir ve faktör yükleri 0.45 ile 0.81 arasında değişmektedir. Bu faktörün genel ölçek içerisindeki öz değeri 9.91; genel varyansa sağladığı katkı miktarı ise %38.10'dür. "Tarihsel Aktarım" faktörü ise 14 maddeyi içermektedir. Maddelerin faktör yükleri 0.43 ile 0.74 arasındadır. Faktörün genel ölçek içerisindeki öz değeri 2.83; genel varyansa sağladığı katkı miktarı ise %10.88'dir.

Madde Ayırt Ediciliği

Bu bölümde madde toplam korelâsyonu yöntemine göre faktörlerdeki her bir maddeden elde edilen puanlar ile faktörlerden elde edilen puanlar arasındaki korelâsyonlar hesaplanarak madde ayırt edicilik düzeyleri test edilmiştir. Böylelikle her bir maddenin ölçeğin genel amacına hizmet edebilirlik düzeyleri ile her bir maddeden elde edilen puan ile ölçeğin genelinden elde edilen puan arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Her bir madde için elde edilen madde-faktör korelasyon değerleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Madde-Faktör Puanları Korelasyon Analizi

F1 (Derste Kullanım)		F2 (Tarihsel Aktarım)	
Madde	**r**	**Madde**	**r**
1	.81**	**13**	.71**
2	.82**	**14**	.74**
3	.79**	**15**	.75**
4	.71**	**16**	.69**
5	.75**	**17**	.70**
6	.75**	**18**	.73**
7	.76**	**19**	.63**
8	.74**	**20**	.69**
9	.73**	**21**	.69**
10	.72**	**22**	.69**
11	.57**	**23**	.57**
12	.53**	**24**	.59**
		25	.62**
		26	.49**

N=241; **=p<.001

Tablo 3'te görüldüğü gibi madde test korelâsyon katsayıları birinci faktör için 0.53 ile 0.82; ikinci faktör için 0.49 ile 0.75 arasında değişmektedir. Her bir madde, faktörün geneli ile anlamlı ve pozitif ilişki içerisindedir ($p<0.001$). Bu katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısı olup faktörün bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile faktörün genel amacına hizmet edebilme düzeyini ifade etmektedir (Yüksel, 2009; Korkmaz ve Yeşil, 2011).

Aynı amaçla her bir madde ile o madde puanının çıkarılarak hesaplanan faktörün toplam puanı arasındaki düzeltilmiş korelâsyonlar da hesaplanmış ve Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

Madde-Faktör Puanları Düzeltilmiş Korelâsyon Analizi

F1 (Derste Kullanım)		F2 (Tarihsel Aktarım)	
Madde	**r**	**Madde**	**r**
1	.77	**13**	.64
2	.76	**14**	.69
3	.73	**15**	.69
4	.64	**16**	.63
5	.70	**17**	.66
6	.69	**18**	.68
7	.70	**19**	.55
8	.69	**20**	.62
9	.67	**21**	.63
10	.67	**22**	.62
11	.48	**23**	.47
12	.44	**24**	.50
		25	.55
		26	.39

N=241

Tablo 4'te görüldüğü gibi ölçekteki her bir maddenin ait olduğu faktör ile arasındaki düzeltilmiş korelasyon katsayıları 0.39 ile 0.77 arasında değişmektedir. Düzeltilmiş korelasyon katsayılarının 0.20'den yüksek olması bir maddenin, ilgili faktörün amacına anlamlı düzeyde hizmet edebildiği anlamında değerlendirilmektedir (Tavşancıl, 2010). Buna göre maddeler tek tek incelendiğinde korelâsyon katsayısı 0.20'den düşük madde olmadığı görülmektedir.

Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçeğin güvenirliğini hesaplamak üzere veriler üzerinde iç tutarlılık analizleri yapılmıştır. Yapılan işlemler ve bulgular aşağıda sunulmuştur:

İç Tutarlık Düzeyi

Toplam 26 maddeden ve 2 faktörden oluşan ölçeğin faktörlere göre ve bütün olarak güvenirlik analizi; Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı, iki eş yarı arasındaki korelasyon değeri, Sperman-Brown formülü ve Guttmann split-half güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir faktöre ve ölçeğin geneline ilişkin güvenirlik analizi değerleri Tablo 5'de özetlenmiştir.

Tablo 5

Ölçeğin Geneli ve Faktörlerine İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları

Faktörler	Madde Sayısı	İki Eş Yarı Korelasyonları	Sperman Brown	Guttmann Split-Half	Cronbach's Alpha
Derste Kullanım	12	.74	.85	.84	.92
Tarihsel Aktarım	14	.67	.80	.80	.90

Tablo 5'de görüldüğü üzere her bir faktör kendi içinde iki eş yarı korelâsyonuna tabi tutulmuştur. "Derste Kullanım" faktörü 12 maddeden oluşmaktadır. Faktörün iki eş yarı korelâsyonları 0.74; Sperman Brown güvenirlik katsayısı 0.85; Guttmann Split-Half değeri 0.84; Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı ise 0.92 olarak belirlenmiştir. "Tarihsel Aktarım" faktörü ise 14 maddeden oluşmaktadır. Faktörün iki eş yarı korelâsyonları 0.67; Sperman Brown güvenirlik katsayısı 0.80; Guttmann Split-Half değeri 0.80; Cronbach's Alpha güvenirlik katsayısı ise 0.90 olarak belirlenmiştir.

Güvenirlik analizleri çerçevesinde elde edilen değerlere göre STÇYTÖ'nin güvenirlik özelliğine sahip bir ölçek olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumları belirlemek için ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. STÇYTÖ beş basamaklı likert tipi bir ölçek olup, 2 alt boyut ve toplam 26 maddeden oluşmaktadır.

Ölçeğin geçerliğine ait bilgilere iki farklı yöntem incelenerek ulaşılmıştır. Bunlar; faktör analizi ve ayırt edicilik düzeylerinin belirlenerek ölçeğin geçerliğinin test edilmesi şeklinde sıralanabilir. Ölçek açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, iki faktörden oluşmaktadır. Faktörlerdeki maddelere ait faktör yükleri, faktörlerin öz değerleri ve açıklanan varyans oranları göz önüne alındığında ölçeğin, yapısal olarak geçerliği olan bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçeği oluşturan maddelerin her birinin, ait olduğu boyut ile ölçülmeye çalışılan özellikleri ne düzeyde ölçebildiğini ortaya koymak üzere elde edilmiş veriler üzerinde madde-faktör korelâsyonları hesaplanmıştır. Bu doğrultuda ölçeğin her bir maddesi ile o maddenin ait olduğu boyuttan elde edilen puanlar arasındaki korelâsyon değerleri incelenmiş ölçekte yer alan her bir maddenin ve her bir faktörün, ölçeğin geneli ile ölçülmek istenen özelliği ölçebilme amacına anlamlı düzeyde hizmet ettiği ve her bir maddenin istenilen düzeyde ayırt edici olduğu söylenebilir.

Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları; Cronbach's Alpha, Sperman-Brown formülü ve Guttmann Split-Half güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin faktörlere göre Cronbach's Alpha güvenirlik katsayıları 0.92 ile 0.90; eş yarı korelâsyonlarının 0.74 ile 0,67; Sperman Brown değerlerinin 0.85 ile 0.80; Guttmann Split-Half değerlerinin ise 0.84 ile 0.80'dir. Bu değerler çerçevesinde ölçeğin güvenilir ölçümler yapabildiği söylenebilir. Nitekim güvenilirlik katsayının 0.70 ve üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010).

Sonuç olarak STÇYTÖ'nin, sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumlarının belirlenmesinde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. STÇYTÖ'nin, tüm eğitim basamaklarında öğrenim gören öğrencilerin sözlü tarih çalışmalarına yönelik tutumlarının belirlenmesinde kullanılabilir. Ancak ölçeğin farklı çalışma grupları üzerinde uygulanması durumunda ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizlerinin tekrar yapılması önerilebilir.

Kaynakça

Arslan, A. (2006). Bilgisayar destekli eğitim yapmaya ilişkin tutum ölçeği. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi,* 3(2), 24-33.

Ata, B. (2007). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Yapılandırmacı Bir Yaklaşım. İçinde, C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretim programı,* (3. Baskı). Ankara: Pegem.

Burke, P. (2003). *Tarihin görgü tanıkları*. (Çev. Z. Yelçe), İstanbul: Kitap.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı,* (12.Baskı). Ankara: Pegem.

Caunce, S. (2001). *Sözlü tarih ve yerel tarihçi*. (Çev. B. B. Can ve A. Yalçınkaya). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem.

Danacıoğlu, E. (2001). *Geçmişin izleri yanıbaşımızdaki tarih için bir kılavuz*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Dilek, D. (2001). *Tarih derslerinde öğrenme ve düşünce gelişimi*. Ankara: Pegem.

Gümüşçü, O. (2008). Tarih incelemelerinde arazi araştırması ve harita kullanımı. *Erdem,* Sayı: 51, 111-136.

Husbands, C. (1996). *What is history teaching*? Buckhingham: Open University Press.

Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi.* (2.Baskı). Ankara: Maya.

Kan, A., Akbaş, A. (2005). Lise öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 1 (2), 227-237.

Korkmaz, Ö., Yeşil, R. (2011). Medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ölçeği geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi [Bağlantıda].8: 2. Erişim: http://www.insanbilimleri.comhttp://www.insanbilimleri.com*

Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 28 (2), 81-93.

Kyvig, D.E., Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih*. (Çev. N. Özsoy). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara: Pdrem.

Paykoç, F. (1991). *Tarih öğretimi***.** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Ritchie, D. A. (2003). *Doing oral history A practical guide*, New York: Oxford University Pres.

Sarı, İ. (2007). *Sosyal bilgiler öğretiminde sözlü tarih etkinliklerinin öğrenci başarı, beceri ve tutumlarına etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Sipahi, B., Yurtkoru, E.S., Çinko, M. (2010). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta.

Sitton, T., Mehaffy, G.L, Davis, O.L. (1983) *Oral History A guide for teachers and others* Texas: University of Texas Pres.

Stearns P. N. (2009). Why study history? (Çev. E. Dinç) *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2/1, 118-127.

Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin.

Tavşancıl, E. (2010). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. (4. Baskı). Ankara: Nobel.

Thompson, P. (1988). *The voice of the past oral history*, New York: Oxford University Press.

Uygun, S. (2006). Eğitim tarihi araştırmalarında sözlü tarih yaklaşımı ve sözlü tarihte bir öğretmen: Hayrettin Uysal. *Çağdaş Eğitim Dergisi,* 31(328), 24-32.

Üçüncü, K. (2011). Türkiye'de tarih yazımı. İçinde, V. Engin, A. Şimşek (Ed.), *Sözlü tarih*,

İstanbul: Yeditepe.

Yıldız, Ö. (2003). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 15, 181-190.

Yüksel, S. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin informal etkileşimleri ve akademik başarılarıyla ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 10(2), 119-127.